

Täydentävä lausuma

Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmä on valmistellut lakisääteistä tilintarkastusta kevyemmän tarkastuksen käyttöönottamisen edellyttämiä muutoksia tilintarkastuslainsäädäntöön. Työryhmän ehdotus on kirjoitettu suoraan hallituksen esityksen muotoon.

Kevyemmän tarkastuksen pohjaksi on otettu kansainväliseen ISRE 2400-standardiin perustuva yleisluonteinen tarkastus. Ehdotus antaisi kooltaan mikroyhtiöihin kuuluville osakeyhtiöille, henkilöyhtiöille ja osuuskunnille mahdollisuuden päättää tilintarkastuksen sijaan yleisluonteisen tarkastuksen valitsemisesta. Esitys ei koskisi kuitenkaan asunto-osakeyhtiötä, yhdistyksiä, säätiöitä ja muita oikeushenkilöitä. Ehdotus antaisi yli puolelle tällä hetkellä lakisääteisesti tilintarkastettavista yhtiöistä mahdollisuuden kevyemmän tarkastuksen käyttöönotolle.

Työryhmän valmistelemassa hallituksen esityksessä on ollut kannatettavia ehdotuksia. Yhtenä näistä on ehdotus, että tilintarkastaja valvottuna toimijana tekisi myös kevyemmän tarkastuksen.

Työryhmätyön edetessä osa ehdotuksista on kuitenkin jäänyt täsmentämistä edellyttäväksi. Työryhmän valmistelemaan esitykseen tulisi myös tehdä lisäyksiä.

Työryhmän ehdottamien muutosten positiiviset vaikutukset, kuten yrityksille koituvien kustannusten aleneminen näyttävät kuitenkin jäävän vähäiseksi samalla kun riski negatiivisista vaikutuksista ainakin harmaan talouden ja rahanpesun sekä yrityksen vastuukysymyksissä kasvaa. On todennäköistä, että rahoittajille/sijoittajille/ei-lakisääteisten vakuutusten tarjoajille työryhmän ehdotus yleisluonteisesta tarkastuksesta ei ehdotetun laisena välttämättä anna riittävää varmuutta tilinpäätöksen luotettavuudesta.

Täsmentämistä ja lisäyksiä edellyttäviä asioita

1 Sellaisten mikroyritysten selkeä tunnistaminen ja erottelu, joille tilintarkastus edelleen on oikea varmennusmuoto ja joille taas sopisi kevyempi varmennus

Suomessa on paljon pieniä yrityksiä. Osaa yrityksistä tilintarkastuksen kustannukset ja siihen liittyvä hallinnollinen taakka saattavat kuormittaa, osa tarvitsee tilinpäätöksen, kirjanpidon ja hallinnon tarkempaa varmennusta eri syistä. Syitä tilintarkastukselle on monia, kuten yhteisön toiminnan luonne, omistusrakenne, rahoituksen sekä erilaisten ei-lakisääteisten vakuutusten tarve ja tulevat kehityssuunnitelmat. Olisikin tärkeää, että lakiesityksessä voitaisiin nyt ehdotettua selkeämmin erotella yhtäältä ne yritykset, jotka tarvitsevat tarkempaa varmennusta, ja toisaalta ne, joille saattaa riittää vähäisempi varmistus.

Päätös yleisluonteisesta tarkastuksesta tehdään lakiesityksen 2 §:n mukaan yhteisön toimielimessä, jolle on säädetty tehtäväksi tilinpäätöksen vahvistaminen ja tilintarkastajan valinta.

Kuitenkin 2 §:n lain perusteluihin on tuotu tärkeitä asioita, jotka tulisi yleiseen huolellisuusperustevalvoitteen perustuen arvioida, yhtiön harkitessa kevyemmän tarkastusmuodon valintaa. Perustelutekstillä ei kuitenkaan ole varsinaista merkitystä toiminnan kannalta, sillä siinä annetaan vain ohjeita siitä, mitä voisi ottaa huomioon

päätöstä tehtäessä. Ei ole odotettavissa, että mikroyritysten omistajat perehtyisivät lain perusteluteksteihin. Perusteluteksti vaikuttaa siten irralliselta lakitekstiin nähden, vaikka siinä esitetty asia onkin tärkeä. Tällöin riskinä on, että perustelutekstillä ei ole merkitystä yrityksen päätöksenteossa.

Jotta lain perustelut eivät jää irrallisiksi ehdotammekin miniminä, että lakiin (2 § Päätös yleisluonteisesta tarkastuksesta 2 momentiksi) tulisi lisätä ainakin seuraava uusi teksti tai vastaava: ”Päätös on tehtävä huolella ja yhtiön etu huomioiden”. Lain perustelut antavat asiaan tarkempaa viitettä ja yllä olevalla ehdotuksella 2. momentiksi ne huomioidaan paremmin ja sidotaan asiayhteyteensä.

2 Yleisluonteisen tarkastuksen valitsevien yritysten kirjanpitäjiltä tulisi edellyttää riittävä ammattipätevyys

Jotta voitaisiin varmistua, että esimerkiksi lakiesityksen 2 §:n ”Päätös yleisluonteisesta tarkastuksesta” perustelutekstit otettaisiin huomioon pienissä yrityksissä, tulisi kyseisissä yleisluonteisen tarkastuksen valitsevissa yhtiöissä edellyttää olevan *kirjanpitäjänä kirjanpitoalan auktorisoima/KLT-tutkinnon suorittanut kirjanpitäjä*.

Tämä osaltaan lisäisi tehtyjen päätösten sekä kirjanpidon luotettavuutta. Työryhmän ehdotuksessa yleisluonteisen tarkastuksen varmennus perustuu ainoastaan tilinpäätökseen sekä tehtyihin tiedusteluihin ja analyttisiin toimenpiteisiin jättäen huomioimatta kirjanpidon ja hallinnon.

Riski tilinpäätöksessä oleviin virheisiin kasvaa koska tilikauden aikaisen kirjanpidon varmennus ei kuulu yleisluonteiseen tarkastukseen. Tämä lisää johdon riskiä joutua vahingonkorvausvastuuseen tilinpäätöksessä olevien virheiden seurauksena, koska myös kirjanpidon järjestäminen ja valvonta on viime kädessä esimerkiksi osakeyhtiöissä yhtiön toimitusjohtajan ja hallituksen vastuulla. Toisaalta tilintarkastajan vastuu tilinpäätöksessä olevista virheistä ei voine tarkastuksen suppeamman laajuuden vuoksi olla yleisluonteisessa tarkastuksessa yhtä laaja kuin tätä laajemmassa varsinaisessa tilintarkastuksessa. Yleisluonteisessa tarkastuksessa kirjanpitoon liittyviä riskejä voidaan tältäkin osin pienentää, jos käytetään kirjanpitoalan auktorisoimaa kirjanpitäjää.

3 Yleisluonteiseen tarkastukseen tehdyt kansalliset lisäykset

On hyvä, että yleisluonteiseen tarkastukseen on tehty kansallisia lisäyksiä, joita esityksessä ovat vahvistukset Verohallinnon tietoihin palkoista, arvonlisäverosta ja tuloveroista. Tämä ei kuitenkaan lisää yleisluonteisen tarkastuksen varmuustasoa. Annettava tilintarkastuskertomus yleisluonteisesta tarkastuksesta lisättynä edellä mainituilla kansallisilla lisäyksillä on kuitenkin esitetty olevan kokonaisuudessaan muodoltaan negatiivinen, eli saatu varmuustaso on rajattu.

Jotta rahoittaja/sijoittaja pystyisi käyttämään nyt esitetyllä yleisluonteisella tarkastuksella varmistettua tilinpäätöstä rahoituspäätöksen pohjana tulisi kansallisia lisäyksiä tehdä kuitenkin enemmän korkeamman varmuustason saavuttamiseksi. Tämä pienentäisi rahoittajan luottoriskiä ja sitä kautta parantaisi yrityksen

mahdollisuutta saada myönteinen luottopäätös. Luottoriskin suuruus heijastuu normaalisti myös rahoituksen hintaan. On huomattava, että Tanskassa tehdyn selvityksen mukaan myös yleisluonteinen tarkastus nostaa rahoituksen hintaa, ei pelkästään varmentamaton tilinpäätös.

Tarvittavat kansalliset lisävahvistukset liittyisivät lähinnä vahvistuksiin kiinteistötiedoista/vakuuksista, yrityksen johdon/omistajien henkilökohtaisista sitoumuksista, saldovahvistuksista pankeista, varastosta ja suurimmista saamisista. Tämän odotetaan kuitenkin lisäävän hallinnollista taakkaa ja kustannuksia. Kuitenkin olisi odotettavaa että, jos digitaalisuuden ja alustatalouden kehittyessä pystytään ratkaisemaan tietosisällön rakenteiseen muotoon ja tietojen varastointiin liittyvät kysymykset, jatkossa monet yllä ehdotetuista lisävahvistuksista voisivat olla helpommin ja nopeammin saatavissa. Tällöin odotukset niiden varmentamisesta seuraavasta hallinnollisesta taakasta ja kustannuksista tulisivat jatkossa olemaan pienemmät. Tämä osaltaan vahvistaisi kevyemmän tarkastuksen luotettavuutta.

Työryhmän ehdotuksen mukainen yleisluonteinen tarkastus ei riitä korvaamaan rahoittajan/sijoittajan tarvitsemaa varmennusta tilinpäätöksen oikeellisuudesta rahoituksen ehdoksi ilman että se vaikuttaisi rahoituksen hinnoitteluun ja saatavuuteen. Lisävahvistusten olemassaolo nostaisi tarkastuksen varmuustasoa ja siten vaikuttaisi rahoittajien päätöksiin. On kuitenkin huomattava, että finanssialan yritykset tulevat todennäköisesti jatkossakin yleisesti edellyttämään monissa tapauksissa tilintarkastettua tilinpäätöstä rahoituksen ehtona. Myös pankkivalvoja edellyttää pankeilta riittävää varmennusta annettavan rahoituksen ehdoksi.

Muita huomioita

1 IAASB:n projekti pienten yritysten tilintarkastuskehikoksi kaavailusta standardista

Vuonna 2019 on International Federation of Accountants (IFAC) organisaation International Auditing and Assurance Standards Boardissa (IAASB) käynnistetty selvitystyö pienten yritysten (less complex entity) tilintarkastusvaatimusten selventämisestä ja yksinkertaistamisesta joko ISA-standardeja uudistamalla tai laatimalla kokonaan uusi standardi pienyritysten tilintarkastuksista. Näistä jälkimmäinen näyttää todennäköisemmältä.

Tällaisen standardin valmistuminen olisi tärkeä Suomen kaltaiselle maalle, jossa on kansainvälisestäkin verrattuna erityisen paljon pieniä yrityksiä. Keväällä 2020 todennäköisin vaihtoehto näyttäisi olevan, että vähemmän vaativille toimeksiannoille kehitettäisiin kokonaan uusi standardi. Päätöstä jatkosta odotetaan kesäkuussa 2020.

Vaihtoehtona kevyemmän tarkastuksen käyttöön otolle on tuotu useaan kertaan esiin vuonna 2018 kriittisen palautteen takia hylätty tilintarkastusrajojen nostaminen, mitä Finanssiala ry vastusti ja edelleen vastustaa. Olisi syytä odottaa kyseisen vähemmän vaativille toimeksiannoille tarkoitetun tilintarkastusstandardin valmistumista ja voimaantuloa varsinkin, kun nyt esitetty kevyempi tarkastus ei näyttäisi laskevan pienten yritysten varmennuksen hintaa, vaikka se laskee suoritettujen tarkastusten varmuustasoa.

2 Hallituksen esitys kevyemmäksi tarkastukseksi ja koronakriisitilanne

Lakiesityksen antamisen ajankohta voi olla ongelmallinen. Talouskriisin takia on vaikea arvioida yritysten elinkelpoisuutta ilman riittävää taloudellisten tietojen varmentamista. Myös yllättävässä rahoituksen tarpeessa varmennettu tilinpäätös on todettu tärkeäksi.

Pankit ovat Suomessa suurin mikroyritysten rahoittaja. Luottolaitosten vakavaraisuussäännöksiä päivittävässä komission uudessa sääntelyehdotuksessa esitetään helpotuksia pienille yrityksille myönnettävän rahoituksen pääomavaatimuksiin. Tämä on yksi lisäperuste pitää tilinpäätösvarmennus riittävänä. Jotta pääomahelpotus ei johtaisi pankkien järjestämättömien luottojen kasvuun, pankeilla tulee olla riittävän hyvä kuva yrityksen taloudellisesta tilanteesta, kun luotonantoa pienille yrityksille kasvatetaan. Nyt ehdotettu yleisluonteinen tarkastus ei anna riittävää varmuutta yrityksen taloudellisten tietojen luotettavuudesta.

Helsingissä 4.6.2020

Teija Rehn
Johtava asiantuntija
Finanssiala ry